ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ
ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ

«ҚАЗІРГІ КЕЗДЕГІ КРИМИНАЛДЫ ҚАУІП-ҚАТЕРЛЕР МЕН ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫҢ, ҚОҒАМНЫҢ, МЕМЛЕКЕТТІҢ ҚЫЛМЫСТЫЛЫҚҚА ҚАРСЫ ҚАУІПСІЗДІГІНІҢ СТРАТЕГИЯЛАРЫ: ЗАҢСЫЗ КӨШІ-ҚОНҒА ҚАРСЫ ТҰРУ»

атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция

МАТЕРИАЛДАРЫ

21 ақпан 2015 ж.

МАТЕРИАЛЫ

международной научно-практическойконференции

«КРИМИНАЛЬНЫЕ УГРОЗЫ СОВРЕМЕННОСТИ И СТРАТЕГИИ АНТИКРИМИНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ЛИЧНОСТИ, ОБЩЕСТВА, ГОСУДАРСТВА: ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НЕЗАКОННОЙ МИГРАЦИИ»

21 февраля 2015 г.

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ

«ҚАЗІРГІ КЕЗДЕГІ КРИМИНАЛДЫ ҚАУІП-ҚАТЕРЛЕР МЕН ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫҢ, ҚОҒАМНЫҢ, МЕМЛЕКЕТТІҢ ҚЫЛМЫСТЫЛЫҚҚА ҚАРСЫ ҚАУІПСІЗДІГІНІҢ СТРАТЕГИЯЛАРЫ: ЗАҢСЫЗ КӨШІ-ҚОНҒА ҚАРСЫ ТҰРУ»
атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция
МАТЕРИАЛДАРЫ

21 ақпан 2015 ж.

МАТЕРИАЛЫ
международной научно-практической конференции
«КРИМИНАЛЬНЫЕ УГРОЗЫ СОВРЕМЕННОСТИ И СТРАТЕГИИ АНТИКРИМИНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ЛИЧНОСТИ, ОБЩЕСТВА, ГОСУДАРСТВА: ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НЕЗАКОННОЙ МИГРАЦИИ»

21 февраля 2015 г.

Алматы
2015 жыл

ӘОЖ 343
КБЖ 67.408
Қ22

Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті заң факультетінің Ғылыми кеңесінің шешімімен ұсынылған

Жауапты редактор:
Р.Е. Джансараева

Редакция алқасы:
Ш.Б. Маликова, А.Ж. Жаманкенова

Қ22 Қазіргі кездегі криминалды қауіп-қатерлер мен жеке тұлғаның, қоғамның, мемлекеттің қылмыстылыққа қарсы қауіпсіздігінің стратегиялары: заңсыз көші-қонға қарсы тұру (Е.И. Қайыржанов оқулары): 2582/ГҚ4 Заңсыз көші-қонның криминалды салдарларынан сақтандырудың қылмыстық-құқықтық және криминологиялық шаралары атты гранттық жоба аясында өткізілген халықаралық ғылыми – тәжірибелік конференция материалдары (21 ақпан 2015ж.) =

Криминальные угрозы современности и стратегии антикриминальной безопасности личности, общества, государства: противодействие незаконной миграции (Ежегодные Каиржановские криминологические чтения): материалы международной научно-практической конференции (21 февраля 2015г.) проведенной в рамках грантового проекта 2582/ГФ4 Уголовно-правовые и криминологические меры предупреждения криминальных последствий незаконной миграции / Жауапты ред. Р.Е. Джансараева. - Алматы, 2015. - 192 б.

ISBN 978-601-04-0019-1

Жинаққа әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-нің заң факультетінің қылмыстық құқық, қылмыстық іс жүргізу және криминалистика кафедрасы, Қылмыстылыққа қарсы тұру мәселелерін зерттеу Орталығымен бірігіп өткізген «Қазіргі кездегі криминалды қауіп-қатерлер мен жеке тұлғаның, қоғамның, мемлекеттің қылмыстылыққа қарсы қауіпсіздігінің стратегиялары: заңсыз көші-қонға қарсы тұру» атты халықаралық ғылыми – тәжірибелік конференцияматериалдары енді.

Жинақ оқытушыларға, докторанттарға, магистранттарға, заң білімін беретін жоғары оқу орындарының студенттері мен ғылыми қауымдастыққа арналған.

ӘОЖ 343
КБЖ 67.408

ISBN 978-601-04-0019-1

©Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2015

.... 3
.... 10
.... 15
.... 23
.... 32
.... 35
.... 39
.... 48
.... 54
.... 60
.... 71
.... 74
.... 86
.... 94
..... 100
..... 106

Дузбаева С.Б. Зарубежный опыт борьбы с преступностью несовершеннолетних 110

Избасова А.Б. Компьютерлік қылмыстардың кейбір себептері 115

Кобец П.Н. О необходимости использования международного опыта психологических методов активизации памяти участников судопроизводства, при расследовании преступлений 119

Маликова Ш.Б. Миграциялық процестердің қылмыстылықтың жай-күйіне әсері 126

Мухамадиева Г.Н., Баяндина М.О. Вопросы профессиональной этики в деятельности сотрудника правоохранительных органов 131

Мусабекова А.Р. Қазақстан Республикасында терроризммен күресудің шаралары 137

Нурмаганбет Е.Т., Талантов Е.Т. Этика адвоката — составная часть юридической этики 140

Середа И. М. Особенности ответственности, связанной с совершением правонарушений в сфере налоговой системы России 150

Сериев Б.А. Адвокатура қызметін ұйымдастыру-құқықтық қағидалары 157

Тапалова Р.Б., Арын А.А. Айғақтарды сол жерде тексеру мен нақтылау тактикасындағы тактикалық ұсыныстар жайында 160

Тапалова Р.Б. О следах при махинациях с документами при расследовании экологических преступлений 165

Тлепбергенов О.Н. Қылмыстық саясаттың құқықтық қоғамдағы қажеттілігі 170

Успанов Ж.Т. Нормативное регулирование сотрудничества ОВД с гражданами на конфиденциальной основе 174

Шопабаев Б.А. Теоретические и методологические вопросы предмета науки криминалистики 183

***Тапалова Р.Б., Арын А.А.**
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Қазақстан заңгерлер одағының мүшелері,
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.
*E-mail: tapalova_r@mail.ru

АЙҒАҚТАРДЫ СОЛ ЖЕРДЕ ТЕКСЕРУ МЕН НАҚТЫЛАУ ТАКТИКАСЫНДАҒЫ ТАКТИКАЛЫҚ ҰСЫНЫСТАР ЖАЙЫНДА

Тактикалық тәсілдерден басқа, криминалистік тактика ұсыныстарды да әзірлейді. Криминалистік тактиканың теориялық негіздеріне арналған көптеген қайнар көздерде, тактикалық-криминалистік ұсыныстар тактикалық тәсілдерді таңдауға ғана емес, сондай-ақ әрбір тергеу әрекетін жүргізуді ұйымдастыруға қатысты, тәжірибемен ғылыми айқындалған және мақұлданған кеңес ретінде қарастырылады. Мұндай ұсынысты қатысушылардың құрамы, олардың қызметі, тергеу әрекетінің жүруін басқару тәсілдері бойынша қандай да бір тактикалық-криминалистік құралдар мен тәсілдердің нақты процессуалдық әрекеттер өндірісінде қолдануға жатқызуға болады. Ұсыныстар жалпы болуы мүмкін, олар:

а) дәлелдеудің кез-келген қатысушысымен;

ә) істің мән-жайына байланысты емес кез-келген жағдайда қолданыла алады.

Ұсыныстар сонымен қатар арнайы- белгілі бір адресатқа (тергеушіге, жедел-іздестіру қызметкеріне және т.б.) немесе нақты жағдайға, соның ішінде процессуалдық әрекетті жүргізудің этикалық шарттарымен байланысты нақты жағдайға бағытталған болуы мүмкін. Ұсыныстар, бірыңғай ниетке біріктірілген тактикалық тәсілдердің түрлі үйлесімдеріне жатқызылуы мүмкін. Профессор В.А.Образцовтың еңбектерінен басқа, тергеу әрекеттерін жүргізудің тактикасы қарастырылатын тактика мен криминалистика оқулықтары бойынша криминалистік әдебиеттердің көпшілігінде тактикалық ұсыныстар тактикалық тәсілдердің құрылымында қалып қойып, тергеу әрекеттерін жүргізу кезеңдері бойынша бөлшектенгендіктен, мұндай маңызды түсінікті тиянақсыз қабылдауға әкеліп соғады. Себебі мазмұны бойынша аталған түсінікті тергеу әрекетінің мәнімен, әрбір тергеу әрекетімен шешілетін міндеттермен байланыстыру қажет. Сондықтан оларды жүйелендіріп, дәлелдемелік, процессуалдық және

тикалық міндеттерді ескере отырып, тергеу әрекетінің мәнін ашу інде қарастырған жөн.

Айғақтарды сол жерде тексеру мен нақтылаудың өзіне тән кшелігі, бірегейлігі тактикалық ұсыныстар мен процессуалдық теуде көрініс тапқан, онда оқиға болған жерде тексерілетін ғалардың жігерлігі мен еріктілік әрекетіне баса назар аударылған.

Айғақтарды сол жерде тексеру мен нақтылаудың міндетті менті болып баяндама мен тұлғаның оның сөздерінің найылығын куәландыратын объектілер немесе ахуалдың шектерін көрсету, сонымен қатар оның жауаптарын растайтын кеттерді көрсету арасындағы байланыстың болуы танылады. ғақтарды сол жерде тексеру мен нақтылауды жүргізудің екылдық тәжірибесі, криминалистерге эмпирикалы материалды нақтай отырып, Қазақстан Республикасының Қылмыстық іс жүргізу ексінің 257 бабының диспозициясын құраған бірқатар ныстарды тұжырымдауға мүмкіндік берді.

Тергеу әрекетінің аталған түріне қатысты келесідей іелендірілген ұсыныстарды ұсынуға болады:

1.Айғақтары тексерілетін тұлғаға толықтай бастама ұсыну;

2.Айғақтарды тексеру мен нақтылау кезінде баяндаманы кеттерді көрсетумен байланыстыру;

3.Айғақтарды тексеруді оқиға болған жерді немесе заттарды теумен байланыстыру;

4.Айғақтарды тексеруді жүргізуге және тергеуші мен басқа да ысушылар арасындағы дұрыс қарым-қатынасқа бірыңғай шылық жасау.

5.Айғақтарды тексерудің нәтижелерін бекітудің толықтығы;

6.Айғақтары тексерілетін тұлғаның мінез-құлқын бақылау және иялылықты, қауіпсіздік шараларын сақтау;

7.Айғақтарды тексеру мен нақтылауды әрбір тұлғамен бөлек-ек жүзеге асыру;

8.Айғақтарды тексеруді жүргізу кезінде кезеңділікті және парлылықты сақтау.

1) Айғақтары тексерілетін тұлға айғақтарда айтылатын бағдар орынды өз еркімен көрсетеді. Айғақтарды сол жерде тексеру мен тылау куәға немесе айыпталушыға, сезіктіге, жәбірленушіге оқиға ған жерге барудың бағдарын өз еркімен көрсетуді ұсынудан талады. Тергеуші немесе куәгерлер мұндай жағдайда тамашылықты өз қолдарына алмауы тиіс, себебі олардың кеттері керісінше жетелеуші әрекет ретінде есептелуі мүмкін.

Жауап берушінің әрекеттерінің сенімсіздігі жағдайында, оның жады «жандандыру» тәсілдерін қолдануға болады. Тұлға белгіленген жерг тексеруге қатысушылар тобының барлығының алдында бағытт көрсете отырып жүруі тиіс; автокөлікпен жүрген кезде аталған тұлғ жүргізушінің жанында болуы тиіс, жүргізуші оның барлы нұсқауларын орындауға міндетті болып табылады. Тергеуші куәнің айыпталушының немесе жәбірленушінің әрекеттеріне араласпауы, оны дұрыстамауы, бағыттың дұрыстығына қатысты күмәндарды айтпауы тиіс. Алайда, ол мысалы айғақтарды бекіту немесе нақтыла сұрақтарын қою мақсатында қозғалысты тоқтата алады.

2) Айғақтарды тексеру мен нақтылау кезінде баяндаманы әрекеттерді көрсетумен байланысы. Айыпталушы (сезікті) немесе ку (жәбірленуші) айғақтарды тексеру процесінде өзінің түсініктемелері әрекеттермен байланыстыра отырып береді, яғни бір уақытта тергеу қызықтыратын фактілерді көрсетеді және олар туралы айтады Сондай-ақ бұл түсіндірмелер дәйекті түрде хаттамада бекітілуі тиі Егер тексеру белгілі бір әрекеттерді көрсету үшін жасалатын болс онда олар нақты болған жерде жүзеге асырылуы қажет; олай болмаға жағдайда тексеру процедурасы бүкіл мәнінен айырылады.

3) Айғақтарды тексерудің оқиға болған жерді немесе заттарды зерттеумен байланысы. Сезіктімен, айыпталушымен, жәбірленушіме немесе куәмен көрсетілген жер, айғақтарда айтылған, бұл оқиға болға жерде табылған заттар, сондай-ақ айғақтары тексеріліп отырға тұлғаның аталған жерде болғанын куәландыратын іздер тергеушіме тиянақты зерттелуі тиіс. Айғақтарды сол жерде тексерудің бөлім болып табылатын, оларды қарау процесінде анықталғанның барлығ куәмен немесе айыплатушымен берілген түсініктерімен және алдынд алынған жауаптарымен салыстырылады. Аталған тергеу әрекеті жүргізу кезінде жіберілетін көп таралған қателіктің бірі- аталған оқиғ болған жерді немесе заттарды қарамай, айыпталушының немес куәнің көрсетулерімен және түсініктерімен шектелуі. Бұл тергеушіні тексеріліп отырған айғақтарды растауға немесе теріске шығаратын ақиқатқа жетуде маңызды рөлді ойнайтын дәлелдемелер анықтамауына әкеліп соғады. Мұндай дәлелдемелер ретінде атаға жерде жоғалтып алынған айыпталушыға немесе куәға тиесілі заттар қылмыс құралдары болады. Айғақтарды тексеру кезінде анықталға куәлардан, жәбірленушілерден, қылмысқа қатысушылардан е кідірусіз жауап алынуы тиіс, ал олармен айтылған мәліметтер кейін айғақтарды тексеру процесі кезінде ескерілуі қажет, мұнымен қос

ықталған қылмысқа қатысушыларға қатысты заңмен көзделген ралар қолданылады.

4) Айғақтарды тексеруді жүргізуге және тергеуші мен басқа да ысушылар арасындағы дұрыс қарым-қатынасқа бірыңғай шылық жасау. Тергеушіден басқа куәгерлер, айғақтары серілетін жәбірленуші, сезікті, айыпталушы, куә міндетті түрде ысады. Бұдан басқа жағдайға байланысты басқа да тұлғалар ысуы мүмкін. Тергеуші мамандарды, криминалды, патрульды, жол лициясының қызметкерлерін қатыстыруға құқылы. Аталған тергеу кетінің мәнін білдіретін талаптарды сақтау кезінде барлық ысушылардың арасында дұрыс қарым-қатынасты орнату өте ызды болып табылады. Тергеушіге жүктелген жауаптылық, одан ты ұйымдастырушылық әрекеттерді талап етеді.

5) Айғақтарды тексерудің нәтижелерін бекітудің толықтығы. серу мен нақтылау кезіндекуәмен немесе айыпталушымен берілген ақтарды бекіту үшін, сонымен қатар барлық табылғандарды аттау үшін, тергеушімен диктофон қолданылуы мүмкін, ол серудің хаттамасын жасауды жеңілдетеді. Айғақтарды сол жерде серу мен нақтылау нәтижелерін бекітудің ең тиімді құралдарының нде фото және бейнежазбаны айтуға болады.

6) Айғақтары тексерілетін тұлғаның мінез-құлқын бақылау және иялылықты, қауіпсіздік шараларын сақтау. Тексеріс кезінде геуші немесе оның тапсырмасы бойынша жедел-іздестіру меткері әрдайым айғақтары тексерілетін тұлғаның мінез-құлқына е оның жағдайына бақылау жасайды. Бұл сезікті, айыпталушы, бірленуші, куә сеніммен әрекет етті ме жоқ па, тексерістің телеген кезеңдерінде оның эмоционалдық жағдайы қандай тандығын және ол немен байланысты екендігін білуге мүмкіндік еді. Бақылау нәтижесінде алынған мәліметтер, бағдаршы рөлді ай отырып, тергеуге, мысалы, айғақтарды тексерудің сәтсіздігінің ептерін анықтауда, аталған әрекеттің нәтижелерін бағалауда, дай-ақ тексерістен кейін тергеу болжамдарын түзетуде көмектесе ды. Айғақтарды тексеруге қатысушы қамаудағы айыпталушыға ылау жасау, қашудың, беймәлім тұлғалармен байланыс орнатудың, мыстың іздерін жасырудың алдын алу бойынша шараларды ытылы қабылдауға мүмкіндік береді.

7) Айғақтарды тексеру мен нақтылауды әрбір айыпталушымен немесе сезіктімен, жәбірленушімен, куәмен бөлек-бөлек жүзеге асыру. бойынша бір жерді немесе бір орынды көрсетуге ықылас дірген,бірнеше айыпталушы немесе куә болған кезде тексеріс

олардың әрқайсысымен бөлек-бөлек жүргізіледі. Онымен қоса, со олардан жауап алу керек деп тапқан жағдайда, олар мән-жайды жән айғақтарды тексерудің нәтижелерін шатастырып алмау үшін, әрдайым жаңа куәгерлерді қатыстырған жөн.

8) Айғақтарды тексеруді жүргізу кезінде кезеңділікті жән жоспарлылықты сақтау. Тактикалық жағынан айғақтарды тексеруд жүзеге асыру үш кезеңнен тұрады, олар: дайындық, жұмыс жән қорытынды кезеңдер. Мұндай кезеңдерге, сатыларға бөлу, тергеу органдарының көпжылдық тәжірибесімен мақұлданған және әрбі тергеу әрекетін, соның ішінде айғақтарды сол жерде тексеру ме нақтылауды жүргізудің рационалдылығын, тиімділігін қамтамасы етеді.

Әдебиеттер

1 Васильев А.Н. Тактика отдельных следственных действий.- М.: Юрид лит., 1981.- 112 с.

2 Попов В.И. Осмотр места происшествия. Учебное пособие Тактические основы следственных действий. Вып.1.- Алма-Ата, 1974.- 157 с.

3 Васильев А.Н., Степичев С.С. Воспроизведение показаний на мест при расследовании преступлений. - М., 1959. – 64 с.

4 Баев О.Я. Тактика следственных действий.- Воронеж: Изд-во Воронеж ун-та., 1992.- 205 с.

5 Бахин В.П., Когамов М.Ч., КарповН.С. Допрос на предварительном следствии (уголовно-процессуальные и криминалистические вопросы).- 2- изд.- Алматы: Жеті жарғы, 2004.- 208 с.

6 Гинзбург, А.Я., Белкин Р.С. Криминалистическая тактика. / По общ.ред. А.Ф. Аубакирова.- Алматы: ТОО "Аян-Эдет", 1998.- 473 с.

7 Криминалистика. Учеб.для вузов по спец. "Правоведение" / Под ред. Н П. Яблокова, В. Я. Колдина.- М.: МГУ, 1990.- 462 с.

8 В.Н.Герасимов, В.Я.Колдин, В.В.Крылов. Криминалистика.- М.: БЕК 1997.- 687 с.

9 Криминалистика. Учеб. для вузов / Под ред. А.Г.Филиппова и А.Ф.Волынского.- М.: Изд-во "Спарк", 1999.- 543 с.

10 Т.В.Аверьянов, Р.С.Белкин, Ю.Г.Корухов, Е.Р.Россинская Криминалистика.- М.: НОРМА-ИНФРА, 2000.- 971 с.

11 Криминалистика / Под ред. Н. П. Яблокова.- Изд. 2-е, перераб. и доп. М.: Юристъ, 2000.- 716 с.

12 Образцов В.А. Криминалистика: Курс лекций. – М.,1996.– 448 с.